

PIER PAOLO PASOLINI
Pensar en contra

La setmana de l'aniversari de la mort de Pasolini, el seu pensament incòmode en la crítica al fals progrés cobra actualitat en la reedició de les seues «Cartas luteranas».

►3

PROTAGONISTA DE LA SEMANA

MOSTRA DE PALLASSOS XIRIVELLA
17 años dando risa

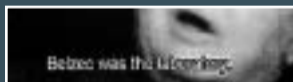
Igual que Vila-real ha consolidado su Mostra de Teatre de Carrer y Sueca la de Mim, referentes de su especialidad, Xirivella ha hecho lo propio con la Mostra Internacional de Plassos que arranca hoy, viernes, el programa oficial de su decimoséptima edición, hasta el 14 de noviembre. Este año, con 17 espectáculos de compañías internacionales (36 funciones), entre las que destacan Krosny (Polonia), Serpentina Teatro (C. Valenciana), Los Estrambóticos (Argentina), Los Excéntricos (Francia-Cataluña) o Circ Hula (Bélgica).

Levante
EL MERCANTIL VALENCIANO

LEVANTE-EMV

Shoah

Lanzmann va gravar amb càmera oculta l'oficial de les S. S. nazis, Franz Suchomel, en una discussió al voltant de les cambres de gas de Treblinka.

- **Claude Lanzmann** : Però, com era la capacitat de las noves cambres de gas?
- **Franz Suchomel** : Anem a veure... podien acabar amb 3.000 persones en dues hores.
- **C. L.** : Quantes persones alhora en una sola cambra de gas?
- **F. S.** : No puc dir exactament. Els jueus diuen 200.
- Imagine una habitació d'eixa grandària.
- **C. L.** : Van posar més en Auschwitz.
- **F. S.** : Auschwitz era una fàbrica!
- **C. L.** : i Treblinka?
- **F. S.** : Vaig a donar-te la meua definició.
- Mantinga açò en la ment.
- Treblinka era una primitiva, però eficient línia de producció de mort.
- **C. L.** : Una línia de producció?
- **F. S.** : De la mort. Entén?
- **C. L.** : Sí, però primitiva?
- **F. S.** : Primitiva, sí. Però va funcionar molt bé aquella línia de producció de mort.
- **C. L.** : Belzek va ser encara més rudimentària?
- **F. S.** : Belzek va ser el laboratori.

«Shoah» va ser estrenat ara fa 25 anys. Coincidint amb l'aniversari del que es pot considerar el millor documental de la història del cinema, arribarà la versió castellana de l'autobiografia del seu director, Claude Lanzmann qui, per abordar l'Holocaust, va voler documentar l'inefable: el punt en el qual la mort es fa present dins la cambra de gas. I un pas més enllà: la creativitat aplicada a la millora de la indústria letal.

Lanzmann

Allò que no es pot filmar

Efemèride

POR FRANCESC J. HERNÁNDEZ

■ Ara fa vint-i-cinc anys es va estrenar *Shoah*, una pel·lícula de **Claude Lanzmann** que

podria considerar-se el millor documental de la història del cinema. La commemoració coincidirà amb la publicació de la traducció castellana de la voluminosa autobiografia del seu director, que més bé s'ha dedicat al periodisme i l'assaig, i que fou editada a França l'estiu passat amb el títol *La llebre de la Pata-*

gònia. Al llibre, Lanzmann explica la singularitat del seu film. El director pretén documentar cinematogràficament allò que no es pot filmar, i és aquesta pretensió impossible la que el du a una peculiar gramàtica visual. Hi ha molts documentals sobre els camps de concentració, i alguns en són extraordinaris,

com el que el realitzador valencià **Llorenç Soler** dedicà a **Francesc Boix**, el cautiú que, en ser encarregat de fotografiar l'activitat del camp de Mauthausen i conservar arriscadament els negatius, esdevingué testimoni central en el Procés de Núremberg. La pretensió de Lanzmann no és filmar les víctimes, sinó conduir la mirada de l'espectador al límit inefable, al punt en el qual la mort es fa present dins la cambra de gas. No pot, per tant, fer una

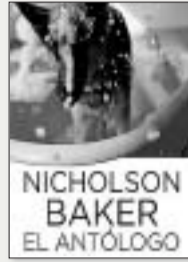
MIYUKI MIYABE
La Sombra del Kasha
QUATERNI, 2010

► Con esta novela de suspense, **Miyuki Miyabe** se convirtió en una de las autoras más leídas de su país, ganando el prestigioso premio Shogoro Yamamoto, y obteniendo el galardón de Mejor Novela de Misterio y el de Libro del Año en Japón. En él, una hermosa joven se desvanece en Tokio y su prometido le pide ayuda a su tío, inspector de policía, con la esperanza de que le ayude a encontrarla. El detective no tarda en averiguar que la joven no es quien dice ser y oculta un oscuro pasado. En su búsqueda, se sumerge en el peligroso submundo financiero de las deudas y la Yakuza.

CARLOS VELÁZQUEZ
La marrana negra de la literatura rosa
COL.: NARRATIVA, SEXTO PISO, 2010

► Es uno de los escritores que más de cerca ha vivido el fenómeno del narcotráfico y la violencia mexicana, y que ha abordado estos temas desde un punto de vista innovador. Su humor ácido y su escritura polémica renuevan el panorama literario mexicano y latinoamericano como estrategias o recursos contra la pérdida de la capacidad de conmoción y asombro. Sus cuentos son un espejo que escupe la imagen precisa de una realidad que se presenta deformada para retratar el brutal sinsentido de la realidad.

NICHOLSON BAKER
El antólogo

DUOMO EDICIONES, PREMIO NACIONAL DE LA CRÍTICA L NATIONAL BOOK CRITICS CIRCLE, 2010
► La historia del poeta Paul Chowder, quien cada día acude al granero que le sirve como estudio con el firme propósito de escribir la introducción de una antología poética. Paul es afable, taciturno, introspectivo, terco y encantador y seguramente conseguiría su objetivo si en lugar de distraerse lavando a su perro o recogiendo arándanos se pusiera a ello. Pero está bloqueado: es presa de una falta de voluntad y de energía, se siente solo e incapaz de asumir una vida consagrada a la academia y tiene la convicción de que su carrera literaria es un fiasco.

TONI CRUANYES
De Tony Blair a Zapatero. Una autopsia de la izquierda europea
ANGLE EDITORIAL, COL·LECCIÓ: EL FIL D'ARIADNA, 2010

► És una tesi argumentada sobre la situació política europea. Una anàlisi a partir del cas britànic i de la crisi global de la socialdemocràcia a Europa escrita pel delegat de TV3 a París, i en la que pretén donar les claus per entendre les successives derrotes dels governs d'esquerra. Com fitxes de dòmino, els governs socialdemòcrates han anat caient un rere l'altre. Els únics socialistes en el govern són a Grècia, Portugal i Espanya; tots tres, països amb una economia intervinguda de fet i unes polítiques socials que cada dia que passa tenen menys de socialdemòcrates.

CLAUDE LANZMANN
La llebre de la Patagònia
► Memòries
ED. GALLIMARD

Efemèride

VE DE LA PÀGINA 1

reconstrucció dramàtica, que l'espectador ja identifica d'entrada com una ficció; i que tampoc haguera servit per evidenciar la barbàrie una eventual filmació que s'hagués conservat (fins i tot, diu Lanzmann, que cas d'existir s'hauria de destruir), perquè igual que passa amb els assassinats que filmen terroristes o narcotraficants i que es poden veure a internet, produeix una trivialització de la mort. L'única possibilitat és construir un llenguatge propi, en el qual l'espectador veja pels ulls d'aquells que foren els últims en veure, és a dir, els presoners que formaven els grups especials que preparaven les víctimes o retiraven i cremaven els cadàvers. Calia seguir la mirada d'aquests «morts ajornats».

Lanzmann vol, a més, entendre aquells que col·laboraren en l'extermini, des dels responsables nazis fins als funcionaris dels ferrocarrils. Per això, la pel·lícula s'estructura com una el·lipse amb dos focus, que corresponen als testimonis d'**Abraham Bomba**, un perruquer de Czestochowa que tallava el cabell a les dones abans que entraren a la cambra de gas de Treblinka, i **Henrik Gawkowski**, un maquinista que conduïa els trens a la rampa del mateix camp (i que apareix al cartell de la pel·lícula). Relata l'autobiografia com, en els dos casos, el documental se serveix d'un artífici. Lanzmann localitza Bomba treballant en una perruqueria de la tan cinematogràfica Central Station de Nova York, i el convenç d'aportar el seu testimoni. Però quan, anys després, el director disposa dels mitjans per produir el documental, Bomba ja s'ha jubilat. El retroba a Israel, i és Bomba qui li proposa al director fer l'entrevista en la pe-

rruqueria d'un amic. Mentre Bomba talla el cabell d'un client, Lanzmann li pregunta per la seua activitat a Treblinka. Es comuniquen en un anglès molt simple, que no és la llengua de cap dels dos. El perruquer, que comença a descriure parsimoniósament i acurada la seua funció, poc a poc baixa al cor de les seues tenebres interiors. Lanzmann insisteix en les preguntes. La càmera assetja els ulls plorosos d'aquest que va veure com, fins i tot, un col·lega hagué de tallar el cabell a la seua família. Quinze minuts sobre l'horror absolut en una tranquil·la perruqueria de Tel Aviv: una seqüència per a la història, i no només del cinema. També **Henrik Gawkowski**, el ferroviari ja jubilat, aconsegueix conduir un vell de tren de carbó per al documental en les vies de la que encara era República Socialista de Polònia. Lanzmann relata com va ser un comentari d'aquest maquinista, compartint un got de wodka a la seua cabanya de Treblinka, el fet que l'il·luminà sobre el fil conductor de la seua pel·lícula. Lanzmann li pregunta: «Vostè amollava el tren allà, a la rampa?» I Gawkowski fa un gest de protesta: «No l'amollava, el dipositava acuradament». Aquell home era un bon conductor, feia les coses ben fetes. En aquest punt, la pel·lícula de Lanzmann va un pas més enllà que l'estudi de **Hannah Arendt** sobre el procés de **Eichmann** a Jerusalem. No hi hagué només banalitat, funcionaris grisos com el mediocre Eichmann, cumplint l'expedient, sinó dedicació acurada, innovació, imaginació aplicada al perfeccionament de la indústria letal. Lanzmann lliga a càmera, per exemple, un memoràndum remés a l'empresa Saurer amb propostes de modificacions de la caixa dels seus camions, convertits en camions de gas ambulants, per fer més eficient el seu ús genocida: reforçar la llum, reduir la caixa, millorar el drenatge... Quan l'historiador

La pretensió de Lanzmann no és filmar les víctimes, sinó conduir la mirada de l'espectador al límit inefable i entendre aquells que col·laboraren en l'extermini

El documental té seqüències que posen imatges a l'advertència d'Adorno: Auschwitz ha existit, però encara gravita sobre nosaltres com a possibilitat

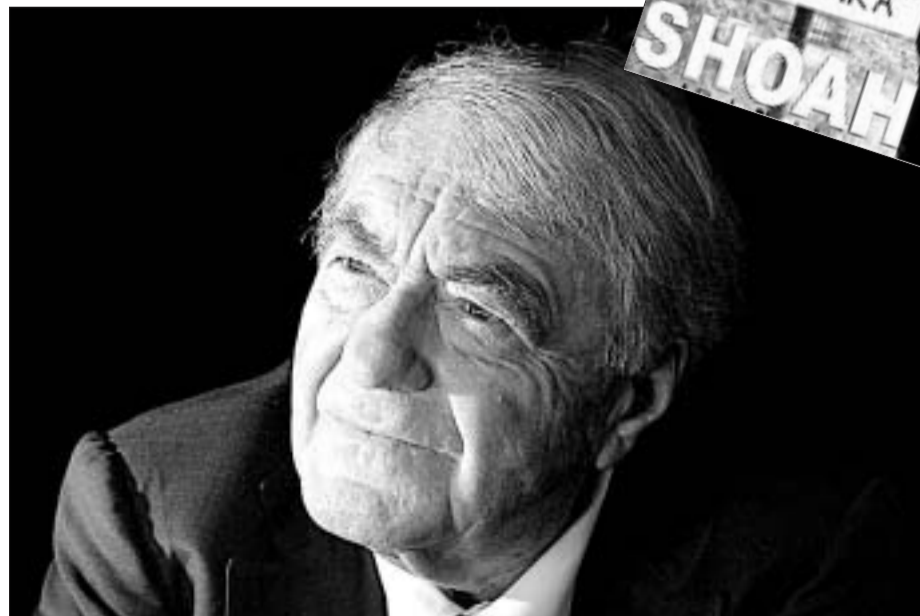
Raul Hilberg explica que una simple lletra «b» (de l'alemany *leer*, buit) en el duplicat del permís de circulació d'un tren de la mort, referida a l'itinerari de tornada del camp de concentració, deixa en evidència la versió oficial del responsable de ferrocarrils **Walter Stier**: no sabíem res del que passava, només a la fi de la guerra hi havien remors... però ningú no eixia d'allà, els trens tornaven *leere*. Hilberg ho explica: els testimonis moriran, només quedaran els documents. I Lanzmann ho sap bé, per això fa *Shoah*. Gravata amb càmera oculta, **Franz Suchomel**, guàrdia de les SS en Treblinka, li canta a Lanzmann, que s'hi fa passar per historiador canadenc, la cançó marcial que obligaven a aprendre's en un dia als presoners jueus que integraven en els comandos especials. «Prenga bona nota», li diu. «Ja cap d'aquells jueus li la podrà cantar». És per aquesta necessitat de construir un document que parle d'a-

llò inefable que Lanzmann no inclou material d'arxiu, i es resisteix a deixar fora seqüències fins el punt que la pel·lícula dura més de nou hores.

Mentre la càmera de Lanzmann, de manera obsessiva es desplaça i ens fa recórrer les vies, les rampes, les portes d'accés, fixa acuradament la posició de les tanques, el dins i el fora, l'itinerari de la mort, apareixen les entrevistes, les escassíssimes lectures de Lanzmann de documents, com la dels camions Saurer. Pràcticament no hi ordre cronològic. Per exemple, una de les últimes parts de la pel·lícula es refereix al Gueto de Varsòvia i al seu dirigent d'**Adam Czerniakow**, qui es va suïcidar el dia que partiren els primers deportats. Ni tampoc hi ha una ordenació espacial, un ordre de camps. Passem d'Auschwitz a Treblinka, a Belzek o Sobibor, de les deportacions des de Corfú al castell de Chelmno. Lanzmann entrevista a **Martha Michelsohn**, la dona d'un funcionari nazi hi destinat. Lanzmann: «Sap Vosté quants jueus foren assassinats ací?» Ella dubta: «Quatre mil? Quaranta mil?» El director li respon: «Quatre-cents mil». Ella: «Ja sabia jo que tenia un quatre». A Chelmno només hi hagué dos supervivents. Lanzmann torna

al poble amb un d'ells, **Simon Srebnik**. El posa davant la porta de l'església i entrevista el grup de veïns que l'envolten. Els més vells encara el recorden, un jove de tretze anys, arrastrant grilles i cadenes i amenitzant les tropes alemanyes amb la seua veu melidiosa (això el va salvar). Però poc a poc, el grup que envolta Simon comença a justificar el que esdevingué: «Tenien or amagat...», «Mataren Jesucrist». Aquesta seqüència posa imatge a l'advertència que el filòsof **Adorno** havia fet vint anys abans: Auschwitz ha existit, però encara gravita sobre nosaltres com a possibilitat.

El cinema començà amb la filmació del germans **Lumière** del tren que arribava a l'estació de la Ciotat i té una de les obres més notables en aquest documental de trens que deambulen per Europa, que van a la recerca de camps de concentració i extermini, d'espais sense futur, carregats de morts ajornats, i tornen buits per refer el camí, i als quals ferroviaris com Gawkowski dipositaven acuradament en les rampes de Treblinka o Auschwitz.

Claude Lanzmann és director de cinema, guionista, productor i periodista francès.

LA PARAULA

Shoa

► De l'hebreu שואה, «catàstrofe», és el terme utilitzat per a referir-se a l'Holocaust (aniquilació jueva a Europa per l'Alemanya nazi. Segons la RAE, gran matança d'éssers humans).